

СЕЗОННА ЗАЛЕЖНІСТЬ ВМІСТУ ЗАГАЛЬНИХ ЛІПІДІВ В ОРГАНІЗМІ КОРОПА ЗА ДІЇ ФОСФОНАТІВ РІЗНОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ

ЯЧНА М.Г.,

МЕХЕД О.Б.,

ТРЕТЯК О.П.

аспірант кафедри біології

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка

Чернігів, Україна

Збільшення антропогенного впливу на водне середовище загострило проблему виживання гідробіонтів в стресових умовах. Питання, що пов'язані з вивченням стресових ситуацій у гідробіонтів є дуже важливими у зв'язку з розкриттям механізмів їх адаптації у середовищі існування, що піддається постійним змінам [1;3]

Відомо, що стійкість та адаптація гідробіонтів до несприятливих умов водного середовища визначається швидкістю формування реакцій на діючий фактор. Низка робіт, що з'явилися в останні роки показали, що організм риб має багато засобів хімічної адаптації, що дозволяють організму успішно пристосуватись до дії токсикантів різної хімічної природи. Одним з них є перебудова ліпідного метаболізму [4].

Суттєвий вплив на якісний та кількісний ліпідний склад в організмі піддослідних тварин спричиняють і такі види токсичних речовин як фосфонати. Варто згадати про подвійну роль сполук фосфору. З одного боку вони відіграють визначальну роль у процесі фотосинтезу і є матеріалом, що необхідний для побудови клітин фітопланктону, а з іншого – надлишок сполук фосфору призводить до розвитку евтрофікації у водоймах [2].

В останні роки фосфонати з'явилися, як альтернатива більш агресивним і небезпечним фосфатам. Перш за все фосфонати використовуються при

виробництві синтетичних миючих засобів, що призводить до накопичення умісту цього токсиканта у побутових та промислових стічних водах. Більша частина водойм що отримує стічні води надзвичайно збагачена фосфором порівняно з іншими біогенними елементами. Таке збагачення не може не викликати стресового впливу на екосистеми та організми риби загалом [5].

Метою нашої роботи є з'ясувати та порівняти вплив фосфонатів різного рівня концентрації на вміст загальних ліпідів у крові та тканинах коропа лускатого (*Cyprinus carpio L.*) під час зимового та весняного періодів.

Об'єктом дослідження слугував короп лускатий (*Cyprinus carpio L.*). Дослідження здійснювали у січні та квітні 2018 р. в лабораторії екологічної біохімії Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

Риб відбирали з природної водойми (зимувальний ставок ВАТ «Чернігіврибгосп»). Маса риби коливалась в межах 250-300 г. Впродовж усього періоду досліджень контролювали гідрохімічний режим води. Вказані умови не викликали розвитку в організмі коропа гіпоксії, гіперкапнії, гіпотермії. Згідно з даними іхтіопатологічних спостережень риби на шкірних збудників паразитичних хвороб не виявлено. Стрічкових паразитів в організмах риби також не зафіксовано. Кількість піддослідних риби становила 15 особин.

Концентрацію досліджуваних фосфонатів створювали шляхом внесення розрахункових кількостей фосфонатів у гранично допустимій концентрації 2 та 5 (ГДК). Дослідження проводили з додержанням вимог Міжнародних принципів Гельсінської декларації про гуманне ставлення до тварин [5]. Концентрацію загальних ліпідів визначали за допомогою набору реагентів для визначення загальних ліпідів «Філісіт».

Відомо, що загальний вміст ліпідів свідчить про активність анаболічних процесів і мобілізацію ліпідів як джерела енергії, або про їх використання в адаптивних перебудовах метаболізму і структурних компонентах клітин [4].

З отриманих результатів бачимо, що зі збільшенням концентрації фосфонатів, вміст загальних ліпідів у крові особин зменшувався. Зокрема під

час зимового експерименту порівняно з контрольною групою від зменшився на 61% (у концентрації 2ГДК) та 64% (у концентрації 5 ГДК).

Щодо проведеного експерименту під час весняного періоду, тут ми можемо спостерігати неоднозначні зміни, оскільки порівняно з контрольною групою, група особин, що знаходилась під впливом фосфонатів в концентрації 2 ГДК показала вміст загальних ліпідів у тричі більше. Вміст загальних ліпідів у особин, що знаходились під впливом фосфонатів у 5 ГДК також збільшився але тільки вдвічі (рис.1).

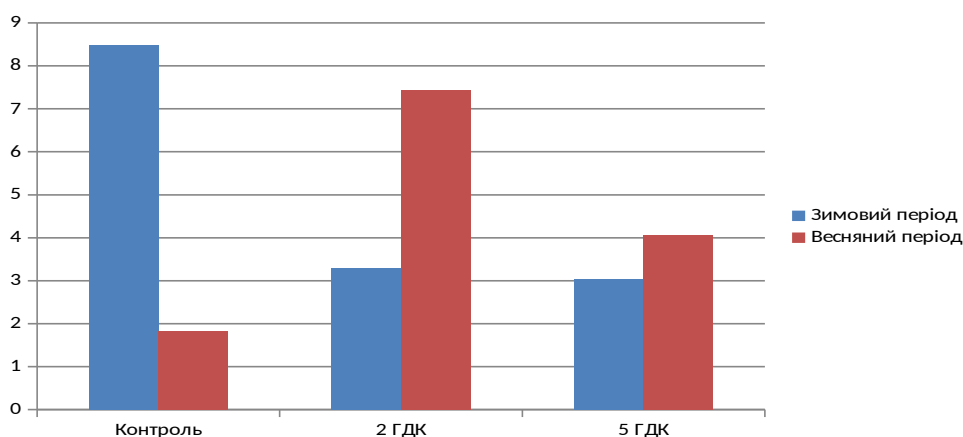

Рис. 1. Вміст загальних ліпідів у крові коропа за дії фосфонатів різної концентрації в зимовий та весняний періоди

Виходячи з даних отриманих з двох експериментів, ми бачимо що тенденції змін загальних ліпідів у крові піддослідних особин є різними. Характер розподілу ліпідів в тканинах та органах залежить перш за все від умов середовища. Враховуючи те, що температурний режим під час двох експериментів був різним, то і різницю в показниках можна вважати закономірною.

Значна трофічна пластичність та швидке пристосування в кормовому раціоні коропа дозволяють значною мірою накопичувати ліпіди в різних органах, які можуть бути використані як для енергетичних так і для пластичних потреб [6].

Отримані дані про вміст загальних ліпідів у тканинах коропа говорять про те що, зі збільшенням концентрації токсичних речовин у воді, рівень загальних ліпідів зменшувався в різній мірі, у всіх тканинах.

Вміст загальних ліпідів у м'язах коропа порівняно з контролем зменшився на 28% та 27% у концентраціях 2 та 5 ГДК відповідно. Дані про вміст загальних ліпідів у зябрах показали, що в порівнянні з контрольною групою рівень має аналогічну тенденцію до зниження 2% – 2 ГДК, 45,5%– 5 ГДК. Зміна рівня загальних ліпідів у печінці в експериментальних групах порівняно з контролем дорівнює 39% та 56% у 2 та 5 ГДК відповідно. Найпоказовішими виявились дані отримані з тканин мозку коропа. Тут зміни відповідно до концентрацій мали такі дані 56% – 2 ГДК, 77% – 5 ГДК (рис.2).

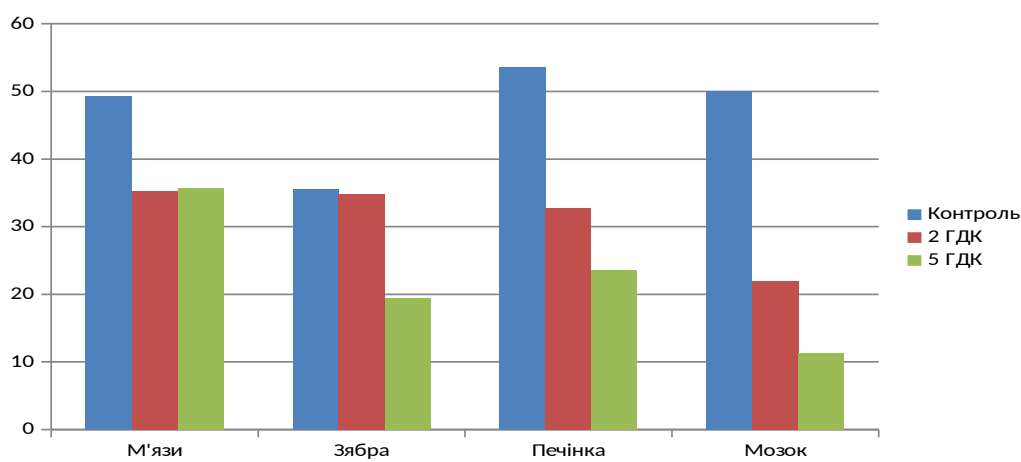

Рис. 2. Вміст загальних ліпідів в тканинах коропа за дії фосфонатів різної концентрації в зимовий період

Аналізуючи дані весняного експерименту, ми бачимо, що тенденція що спостерігалась раніше до зменшення рівня загальних ліпідів, не підтверджується. Рівень загальних ліпідів у тканинах коропа при концентрації фосфонатів у 5 ГДК, є більшим ніж у контрольній групі, але нижчим, ніж у групі з концентрацією 2 ГДК.

Зокрема, рівень загальний ліпідів у м'язах коропа при концентрації 2 та 5 ГДК змінився на 14% та 11% відповідно. У зябрах з підвищенням концентрації також збільшився рівень ЗЛ. Порівняно з контрольною групою на 25% та 22% у 2 та 5 концентраціях. Перерозподіл загальних ліпідів у печінці визначився на 20 та 17% менше за контроль. У мозку ж рівень ЗЛ зменшився на 17 та 6%%, що видно з графіку.

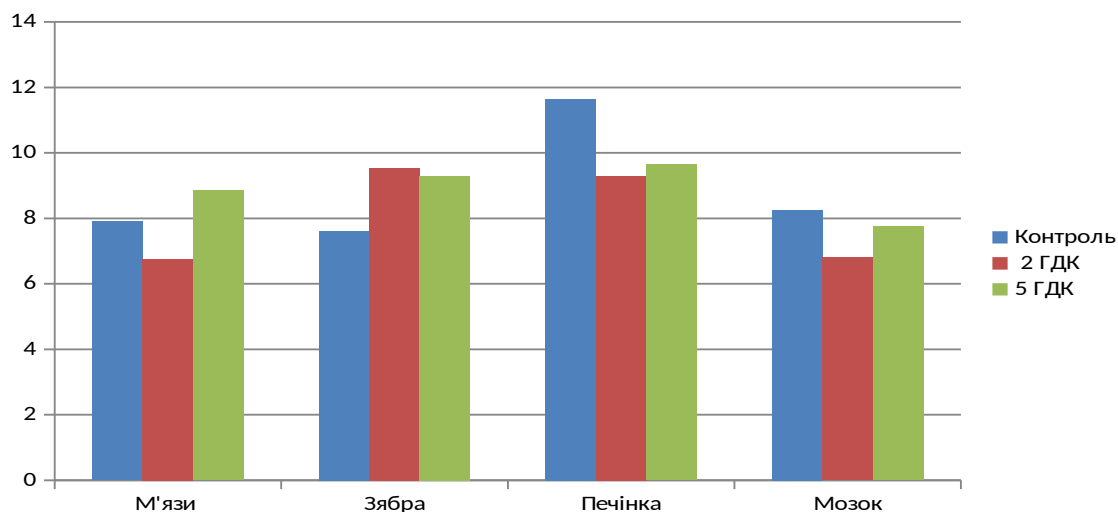

Рис. 3. Вміст загальних ліпідів у тканинах коропа за дії фосфонатів різної концентрації у весняний період

Отримані дані свідчать як про зміну вмісту загальних ліпідів у крові риб в залежності від збільшення концентрацій, так і про те, що зі зміною температур, можуть змінюватись певні біохімічні показники, в незалежності від концентрації токсиканту.

Збільшення кількості загальних ліпідів свідчить про активацію анаболічних процесів і мобілізацію ліпідів як джерела енергії або ж про їх використання в адаптивних перебудовах метаболізму і структурних компонентів клітини. Виявлено, що загальний вміст ліпідів, є тканинноспецифічним і залежить від фізіолого-біохімічних особливостей тканин та токсичності середовища їх існування.

Зменшення загальної кількості ліпідів у тканинах за дії 2 ГДК токсиканту можна пояснити активацією ліпаз, а також зростанням провідної ролі ліпідів у енергетичному забезпеченні організму.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арсан О. М. Нова концепція у гідроекології – новіможливостісистемноїоцінкинегативнихвпливів на екосистеми / О. М. Арсан. // Гидробиологический журнал. – 2010. – №2. – С. 115–118.

2. Болдырев А. А. Биологические мембраны и транспорт ионов / А. А. Болдырев. – Москва: Издательство Московского университета, 1985. – 207 с.
3. Давыдов О. Н. Роль гидробионтов в онкологическом мониторинге / О. Н. Давыдов, Н. М. Исаева, Л. Я. Куровская. // Наукові записки ТНПУ. – 2001. – №15. – С. 41–42.
4. Климов А. Н. Обмен липидов и липопротеидов и его нарушение / А. Н. Климов, А. Н. Никульчева. – СПб: Питер-ком., 1999. – 512 с.
5. Орел Н. М. Биохимия липидов / Н. М. Орел. – Минск, 2007. – 37 с.
6. Сенник Ю.І. Зміни ліпідного складу тканин прісноводних риб за дії цинку та кадмію: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук: спец. 03.00.04 «Біохімія» / Ю.І. Сенник. — Львів, 2015. — 18 с.